

راهکارهایی برای بهبود برنامه تربیت مترجم

لیلا رزمجو

دانشگاه آزاد واحد مراغه

در حال حاضر برنامه‌ی درسی تربیت مترجم در دانشگاه‌های ایران شامل دروسی چون ترجمه‌ی متون مطبوعاتی، ترجمه‌ی ادبی، ترجمه‌ی علوم انسانی، ترجمه‌ی متون سیاسی، ترجمه‌ی اسناد و مدارک، ترجمه‌ی نوار فیلم، ترجمه‌ی شفاهی و غیره است. آنچه که از واقعیت امر پیداست این است که دانش‌آموختگان رشته‌ی مترجمی زبان در دانشگاه‌های ما در عمل مترجم نمی‌شوند و از توان بالایی برای ترجمه برخوردار نیستند. دلایل مختلفی را می‌توان برای این مشکل عنوان کرد ولی یکی از مهمترین آنها برنامه‌ی درسی چهار

ساله‌ی این دوره است که با نیازها و مقتضیات روز جامعه‌ی ما همخوانی زیادی ندارد. البته لازم به ذکر است که در طی سالهای اخیر، متخصصان رشته‌های آموزش زبان، زبان‌شناسی، ترجمه و ادبیات در ایران تحقیقاتی در این زمینه انجام داده‌اند و راهکارهایی نیز ارائه داده‌اند که در نتیجه در برنامه‌ی درسی کارشناسی ترجمه در ایران تغییرات و اصلاحاتی نیز انجام شده است. با وجود این آنچه که در ذیل می‌آید، پیشنهاداتی است چند برای بهبود برنامه‌ی فعلی مترجمی زبان انگلیسی در دانشگاهها:

روشن است که اولین قدم در راه برنامه‌ریزی درسی برای تربیت مترجم، طراحی دروسی است که زبان مبدأ و مقصد را در سطحی عالی به دانشجویان بیاموزد و مهارت‌های خواندن، نگارش، گوش دادن و معاوره را در آنها تقویت کند. در برنامه‌های فعلی، آنطور که باید بر زبان مبدأ- فارسی- تأکید نمی‌شود. دانشجویان مترجمی باید انواع متون و سبک‌های ادبی فارسی و انگلیسی را مطالعه کنند تا به درک و شناختی عمیق از هر دو زبان برسند. طراحی دروسی چون خواندن آگهی‌های تبلیغاتی و تجاری، اعلامیه‌ها، دستورالعملها، بروشورها، اطلاعیه‌ها و... به زبان انگلیسی برای دانشجویان ترجمه لازم است چراکه این‌گونه متن‌ها به‌طور ضمنی ابعاد اجتماعی- فرهنگی زبان مقصد را می‌نمایانند و آشنایی دانشجویان با فرهنگ زبان مقصد در امر ترجمه بسیار ضروریست. خواندن متون تخصصی در مورد ابعاد مختلف ترجمه- چه از لحاظ نظری و چه عملی- از طریق مطالعه انواع مجلات و مقالات علمی نیز مفید خواهد بود زیرا نه تنها مهارت خواندن دانشجویان را به‌طور کلی تقویت می‌کند بلکه به آنها کمک می‌کند تا از فرایند آنچه که قرار است به‌طور عملی با آن سروکار داشته باشند- فن ترجمه- دیدی کلی

به دست آورند.

طراحی دروسی که دانشجویان را با نقد انواع متون ادبی فارسی و انگلیسی آشنا کند نیز توصیه می شود زیرا دانشجویان را نسبت به تفاوت های سبکی و گویشی دو زبان هوشیار می سازد. همچنین دروس نگارش که دانشجویان انواع سبک های نگارش را به هر دو زبان فارسی و انگلیسی تمرین کنند، ضروری می نماید. دانشجویان باید با فنون و اصول ویرایش، سجاوندی و یادداشت برداری به هر دو زبان آشنا شوند تا از تفاوت های ساختاری و گویشی بین زبان های فارسی و انگلیسی آگاه شوند و در نتیجه سرعت و دقت فرایند ترجمه یا ترجمه شفاهی را در خود ایجاد کنند.

گوش دادن به انواع نوارهای زبان انگلیسی و پیاده کردن مطالب آنها به صورت مکتوب مفید خواهد بود زیرا مهارت های شنیدن و نوشتن را تقویت می کند. علاوه بر این، برای پیشبرد مهارت سخن گفتن دانشجویان به زبان انگلیسی می توان انواع موضوعات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... را انتخاب و در مورد آنها بحث کرد. این تمرین مقدمه ای خواهد بود برای دروس ترجمه شفاهی.

آشنا کردن دانشجویان با طرز استفاده از انواع اطلاعاتی همچون انواع فرهنگ های لغت یک زبان، دائرةالمعارفها، اینترنت و... از طریق ارائه ی یک درس دو واحدی بسیار مؤثر خواهد بود. همچنین، ارائه ی دروسی کلیدی همچون سخن کاوی، متن کاوی، کاربردشناسی و عملکردهای ارتباطی کلام در کنار دروس زبان شناسی به این برنامه ی درسی ضروری است. به سخن عزبدفتری (۱۳۷۸)، فرایند ترجمه شامل دو مرحله ی تجزیه و ترکیب است که در مرحله ی اول مترجم متن را در ذهن خود تجزیه می کند و در مرحله ی دوم دست به آفرینش می زند. در مرحله ی اول مترجم نیاز به دانش زبانی، زبان شناسی و علم ترجمه دارد و در مرحله ی دوم به هنر کلام. بنابراین دروس نظری در زمینه ی زبان شناسی، سخن کاوی و... برای برنامه های تربیت مترجم ضروری می نماید.

روش های کلاس داری دانشجوی محور و برگزاری کلاس های عملی به صورت کارگاه از جمله اصول اولیه است. در کارگاه دانشجویان فرصت پیدا می کنند تا مشکلات خود را در زمینه ی ترجمه ی علمی با کمک یکدیگر و با نظارت استاد حل کنند. در روش های دانشجوی محور، بر کارهای گروهی تأکید می شود از جمله تعیین تکالیفی چون تهیه ی روزنامه های دیواری، انواع خبرنامه ها در مورد ترجمه به صورت نظری و همراه با ترجمه های عملی از دانشجویان، تصحیح ترجمه های دانشجویان با کمک خود آنها و شرکت در انواع کنفرانسها و سخنرانی ها در مورد ترجمه و یادداشت برداری از آنها و بحث و تبادل نظر موارد یادداشت شده در کلاس. در این صورت حس اعتماد به نفس و قدرت تصمیم گیری نیز در دانشجویان افزایش پیدا می کند. البته لازم به ذکر است که اجرای موارد بالا در کلاس مستلزم ایجاد فضایی دوستانه، انعطاف پذیر، دلگرم کننده و فعال و تشویق دانشجویان به پیشرفت و نه لزوماً کمال مطلق و همچنین داشتن تعداد محدودی دانشجوی در کلاس است.

ارائه ی دروس اختیاری نیز از جمله مواردی است که به دانشجویان این فرصت را می دهد تا در

مسیری از ترجمه قرار گیرند که خود بیشتر علاقه‌مندان؛ مثلاً در زمینه‌ی متون اقتصادی، فنی، مطبوعاتی و غیره.

آشنا ساختن دانشجویان جدیدالورود با اهمیت ترجمه و رشته‌ی ترجمه در مقام رشته‌ای مستقل، پویا و علمی که کلید ارتباطی بین علوم، ملتها، دولتها و فرهنگهای مختلف است، دارای اهمیت خاصی می‌باشد. بنابراین دانشجویان باید بدانند که در چنین شرایطی، دنیای پیشرفته‌ی امروز به مترجمین مکتوب و شفاهی ماهر و توانان نیاز زیادی دارد.

فراهم کردن فضایی علمی برای دانشجویان از طریق مطالعه‌ی مقالات و کتابهای جدید در مورد ترجمه و معرفی مترجمهای نامی کشور و مطالعه‌ی آثار آنها و ایجاد تسهیلاتی برای دانشجویان به طوری که بتوانند ترجمه‌های خود را در نشریه‌های دانشگاهی و یا مجلات محلی چاپ کنند، بسیار مؤثر خواهد بود. دیگر اینکه می‌توان دوره‌های کارآموزی خارج از دانشگاه برای دانشجویان برگزار کرد؛ مثلاً در مراکز پخش صدا و سیما، دفترهای چاپ مجله‌ها و روزنامه‌ها، دفترخانه‌ها، دارالترجمه‌ها و غیره (همانند رشته‌های فنی دانشگاهها که دوره‌های کارآموزی اجباری خارج از دانشگاه دارند).

از دیگر راهکارهایی که انگیزه‌ی دانشجویان را افزایش می‌دهد، برگزاری آزمون بسندگی پس از دو سال (چهار ترم تحصیلی) آموزش زبان عمومی در مقطع کارشناسی است تا فقط دانشجویانی که تسلط کافی به زبان انگلیسی دارند، وارد مرحله‌ی دوم کارشناسی (دو سال آخر) شوند و دروس تخصصی ترجمه را بگذرانند (یار محمدی، ۱۳۷۲). اگر دانشجویان بدانند چنین امتحانی از آنان به عمل خواهد آمد، در دو سال اول تمام تلاش خود را به کار می‌گیرند تا مهارتهای زبانی خود را افزایش دهند و بتوانند وارد مرحله‌ی دوم شوند؛ در غیراین صورت می‌توان ترتیبی اتخاذ کرد تا مدرک معادل فوق‌دیپلم به آنها اعطا و از ادامه‌ی تحصیل آنها جلوگیری شود.

منابع

- عزبدفتری، بهروز، ۱۳۷۸. جنبه‌ی هنری ترجمه از دیدگاه زبانی - اجتماعی. فصلنامه مترجم، شماره ۲۹
- یار محمدی، لطف‌الله، ۱۳۷۲. مسائل و مشکلات آموزش ترجمه در ایران. شانزده مقاله در زبان‌شناسی کاربردی و ترجمه. انتشارات نوید: شیراز.